

Grzegorz Chojnacki

Uniwersytet Szczeciński
grzegorz.chojnacki@usz.edu.pl
ORCID: 0000-0002-9125-8618

Relacje zwrotne pomiędzy Stolicą Apostolską a Drogą Synodalną w Niemczech

STRESZCZENIE

Kościół katolicki w Niemczech, wyprzedzając decyzję papieża Franciszka o zwołaniu Synodu Biskupów, zdecydował się na podjęcie procesu synodalnego w formie nieznannej do tej pory w prawie kościelnym, nazywając go „Der Synodale Weg” (Synodalna Droga). Franciszek, przyjmując do wiadomości, że przedstawiciele duchownych i wiernych świeckich w Niemczech będą obradować nad najważniejszymi tematami dotyczącymi wiary i moralności, zwrócił się z okolicznościowym listem do całego Kościoła katolickiego w Niemczech, ukazując w nim ideę wspólnej drogi (*synodos*). Z listu wybrzmiewa przede wszystkim papieska troska, by przyczyny kryzysu Kościoła postrzegać całościowo i nie skupiać się jedynie na optymalizacji struktur. Nawet wyrafinowane argumenty, analizy i teoretyczne rozwiązania nie pomogą, wręcz przeciwnie, mogą się okazać trudnością w zbliżeniu do realnych potrzeb członków wspólnoty Kościoła. To przede wszystkim kryzys wiary jest powodem tak wielu nadużyć władzy duchowej, zwłaszcza na płaszczyźnie seksualnej. Żywa wiara prowadzi człowieka do uzdrowienia w każdym z jego wymiarów i zachęca do poddania się terapii ducha, psychiki i ciała. Z kolei pochodną nadużyć władzy jest jeszcze większe pogłębienie kryzysu wiary, braku wiarygodności społecznej i popadania w rezygnację. W miarę przyjmowania dokumentów wprowadzających, podstawowych i wykonawczych przez „Synodalną Drogę”, Stolica Apostolska daje do zrozumienia, że wszelkie rozstrzygnięcia dotyczące Kościoła katolickiego w Niemczech wymagają papieskiego zatwierdzenia.

SŁOWA KLUCZOWE:

Droga Synodalna w Niemczech, wiara, moralność, synodalność, nadużycia władzy duchowej

Reciprocal relations between the Holy See and the Synodal Path in Germany

ABSTRACT

The Catholic Church in Germany, anticipating the decision of Pope Francis to convene the Synod of Bishops on synodality, decided to undertake the synodal process, in a form hitherto unknown in church law, calling it “Der Synodale Weg” (The Synodal Path). Pope Francis, acknowledging that representatives of the faithful clergy and lay faithful in Germany will deliberate on the most important topics related to faith and morals,

addressed an occasional letter to the entire Catholic Church in Germany, showing the idea of a common path (*synodos*). The letter resounds above all with the Pope's concern to perceive the causes of the Church's crisis holistically and not focus only on optimizing the structures. Even sophisticated arguments, analyses and theoretical solutions will not help, on the contrary, they may be a difficulty in approaching the real needs of members of the Church community. It is above all the crisis of faith that is the reason for so many abuses of ecclesiastical authority, especially on the sexual level. Living faith leads a person to healing in each of his/her dimensions and encourages him/her to undergo therapy of the spirit, psyche, and body. In turn, the derivative of the abuse of authority is an even greater deepening of the crisis of faith, lack of social credibility and falling into resignation. As the introductory, basic, and executive documents are adopted by the Synodal Path, the Holy See makes it clear that any decisions concerning the Catholic Church in Germany require papal approval.

KEYWORDS:

Synodal Path in Germany, faith, morality, synodality, abuses of spiritual authority

Wprowadzenie

Między Kościołem powszechnym a składającymi się na niego Kościołami partykularnymi istnieje istotowa więź, która nie pozwala na to, by obie rzeczywistości rozpatrywały w oderwaniu od siebie. Kościół powszechny i Kościoły partykularne są nieodłącznymi filarami Kościoła w jego tajemnicy i w jego dynamizmie, dlatego jest on immanentnie zarówno partykularny, jak i powszechny¹. W dokumencie *Vaticanum II* ta immanentność charakteryzuje się jednością osób, które stoją na czele Kościoła powszechnego i Kościoła lokalnego:

Kolegialna jedność przejawia się również w relacjach poszczególnych biskupów z Kościołami partykularnymi i z Kościołem powszechnym. Biskup Rzymski, jako następca Piotra, jest trwałym i widzialnym źródłem i fundamentem jedności zarówno biskupów, jak i rzeszy wiernych. Poszczególni zaś biskupi są widzialnym źródłem i fundamentem jedności w swoich partykularnych Kościołach, uformowanych na wzór Kościoła powszechnego, w którym istnieje i z których się składa jeden i jedyny Kościół katolicki. Toteż poszczególni biskupi reprezentują każdy swój Kościół, wszyscy zaś razem z papieżem cały Kościół, złączeni więzią pokoju, miłości i jedności².

Ojcowie soborowi zwrócili uwagę na analogię źródła i fundamentu jedności Kościoła powszechnego i Kościoła partykularnego w osobie papieża i biskupa. Ta analogia zobowiązuje obustronnie, gdyż Kościół w pełni jest reprezentowany przez całe kolegium

-
- 1 Należy zwrócić uwagę na liczną literaturę przedmiotu dotyczącą problematyki kolegialności. Pośród nich na szczególną uwagę zasługuje tom monograficzny *Kolegialność w Kościele katolickim* czasopisma „Studia Teologii Dogmatycznej” 5 (2019), z artykułami polskich dogmatyków reprezentujących najważniejsze ośrodki teologiczne w Polsce.
 - 2 Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, pkt 23 (dalej LG).

biskupów wraz z papieżem, jego głową. Ta uwaga dotyczy przede wszystkim nauczania w Kościele, które jest wykonywane przez papieża i biskupów, którzy tworzą Nauczycielski Urząd Kościoła (UNK), na którego czele stoi papież, gdyż:

Biskup Rzymski z racji swego urzędu, mianowicie urzędu Zastępcy Chrystusa i Pasterza całego Kościoła, ma pełną, najwyższą i powszechną władzę nad Kościołem i władzę tę zawsze ma prawo wykonywać w sposób nieskrępowany (LG, pkt 22).

Biskupi są natomiast obdarzeni przywilejem nauczania autentycznego, gdy wykonują swój urząd nauczania w łączności między sobą i papieżem:

Biskupom nauczającym w łączności z papieżem należy się od wszystkich cześć jako świadkom boskiej i katolickiej prawdy, wierni zaś winni zgadzać się ze zdaniem swego biskupa w sprawach wiary i obyczajów, wyrażonym w imieniu Chrystusa, i trwać przy nim w religijnej uległości (LG, pkt 22).

Relacja między papieżem a poszczególnymi biskupami musi być więc naznaczona jednością i kolegialnością. W przypadku powoływania synodów partykularnych ta łączność musi być także zachowana co do sposobu inicjacji, działania i nauczania.

Celem tej eksplikacji jest ukazanie genezy nowego sposobu realizacji synodalności partykularnej oraz relacji między Stolicą Apostolską a Konferencją Episkopatu Niemiec (dalej skrót przejęty z jęz. niem. DBK) dotyczących obrad, działań i rozstrzygnięć Synodalnej Drogi (dalej skrót z jęz. niem. SW)³, jako wspólnego synodalnego przedsięwzięcia Episkopatu Niemiec i Centralnego Komitetu Niemieckich Katolików (dalej skrót z jęz. niem. ZdK). W czasie wiosennego posiedzenia plenarnego DBK w Lin-gen 25 marca 2019 roku rozpoczęto debatę nad rozpoczęciem procesu synodalnego, który od samego początku nie miał mieć charakteru synodu plenarnego, lecz przyjął nową formę synodalności *sui generis*, pewien rodzaj zgromadzenia demokratycznego, którego członkowie, wybrani parytetowo przez DBK i ZdK, mieli podjąć się diagnozy problemów współczesnego Kościoła katolickiego w Niemczech, wyciągając wnioski z historii nadużyć władzy urzędu kościelnego, objawiających się w skrajnych przypadkach pedofilią. DBK zobowiązało swego przewodniczącego kard. Marxa do wypracowania z innymi biskupami statutu SW, przekazania go do oceny Stolicy Apostolskiej, uzyskania *recognitio* i następnie do zatwierdzenia obu wyżej wymienionym gremiom. Wypracowany statut SW, który przekazano do Kongregacji ds. Biskupów w celu jego ewaluacji, spotkał się z wnikliwą analizą watykańskich urzędów.

Wspominając, że SW jest konsekwentnie związana z potrzebą refleksji nad nadużyciami seksualnym wobec małoletnich, należy podkreślić, że od roku 2010 w przestrzeni publicznej Niemiec pojawiło się wiele informacji o różnego rodzaju nadużyciach w sferze fizycznej i duchowej w Kościele katolickim w Niemczech. DBK w ramach

³ Przyjęto nazwę oficjalną tego procesu jako „Der Synodale Weg”.

działań profilaktycznych, a także poznawczych, zleciła dlatego badania trzem ośrodkom badawczym, są to: das Zentralinstitut für seelische Gesundheit w Mannheim, das Institut für Kriminologie der Universität Heidelberg, das Institut für Gerontologie der Universität Heidelberg oraz die Professur für Kriminologie, Jugendrecht und Strafvollzug an der Universität Gießen w ramach projektu badawczego *Sexueller Missbrauch an Minderjährigen durch katholische Priester, Diakone und männliche Ordensangehörige im Bereich der Deutschen Bischofskonferenz*. 28 września 2018 roku w Fuldzie opublikowano w formie 366-stronicowego dokumentu wyniki analiz dotyczących m.in. ok. 38 tys. akt personalnych duchownych, pokazując skalę nadużyć od 1946 roku. Ów dokument stał się podstawą do wielu reakcji, przemyśleń, krytyki dotychczasowej działalności duszpasterskiej wobec małoletnich i postulatów, mających wspólny mianownik wezwania do naprawienia wyrządzonych krzywd i do prewencji⁴.

1. Reakcja papieża Franciszka na SW

Papież Franciszek, którego jednym z wielu celów teologiczno-duszpasterskich jest obudzenie jeszcze większej świadomości potrzeby synodalności w Kościele, zwrócił się do Kościoła katolickiego w Niemczech ze specjalnym listem, który opublikowano w uroczystość św. Piotra i Pawła; a data ta została podkreślona przez papieża w jego wstępie⁵. W liście znalazło się 13 punktów, w których Franciszek krok po kroku ujawnia swoje nadzieje i obawy wobec nowej formy synodalności, którą proponuje DBK wraz z ZdK. Przesłany projekt statutu SW stanowił z pewnością punkt odniesienia papieża do uwag poczynionych w tym okolicznościowym liście, a analizując jego treść, należy stwierdzić, że Franciszek odnosi się głównie do swojego nauczania, ponieważ cytuje lub czyni odnośniki do niego 25 razy (w tym jeden raz odnosi się do swojej publikacji z czasów przed pontyfikatem). Na drugim miejscu papież dokonuje recepcji dokumentów *Vaticanum II* (9 razy). Poza tym dwukrotnie odnosi się do adhortacji Pawła VI, podobna liczba dotyczy papieża Benedykta XVI (dodatkowo jeden raz odnosi się do książki J. Ratzingera). Jeden raz Franciszek przywołuje adhortację Jana Pawła II. Po jednym razie powołuje się również na R. Guardiniego, J. Hernandeza i M. Fierro oraz G. Mahlera i Y. Congara.

We wstępie do swego niemieckiego listu Franciszek wskazuje na zatrwożenie uczniów budujących wspólnotę Kościoła pierwotnego, którzy otrzymują uzdolnienie od Ducha Świętego, aby w nowym świetle zobaczyć swoje życie i swoją misję. Ta prawda się nigdy

4 Zob. pełną i skróconą wersję tego raportu: <https://www.dbk.de/themen/sexualisierte-gewalt-und-praevention/forschung-und-aufarbeitung/studien/mhg-studie> (15.05.2023).

5 Franziskus, *An das pilgernde Volk Gottes in Deutschland* (29.06.2019), Verlautbarungen des Apostolischen Stuhles Nr. 220, Bonn 2019 (dalej VGD).

nie dezaktualizuje, a nowa perspektywa, odsłonięta przez zmartwychwstałego Pana, podpowiada, jak odnowić każde życie i każdą wspólnotę. Papież cytuje w pierwszych zdaniach listu swoją pierwszą adhortację *Evangelii gaudium*, którą trzeba traktować jako jego manifest i osobiste świadectwo na rzecz konieczności ewangelizacji, odnowy i nawrócenia⁶. Słowem-kluczem punktu II EG jest „nowość”, płynąca nieustannie od Pana i Zbawiciela, drugiej Osoby Trójcy Świętej, o której chce zaświadczyć Franciszek, podkreślając, że chce być blisko Kościoła katolickiego w Niemczech i dzielić z nim uzasadnione troski o przyszłość Kościoła. Nowość, którą daje Chrystus, należy przelożyć na obecne czasy, których Franciszek nie nazywa tylko okresem zmian, lecz wprost mówi o punkcie zwrotnym (*Zeitwende*), co zresztą jest bardzo często podkreślane przez zwolenników SW jako szczególne uchwycenie przez papieża sytuacji w Niemczech i w konsekwencji konieczności zmian i reform doktrynalno-pastoralnych. Czy aż takie dedukcyjne i zarazem indukcyjne wyciągnięcie wniosków z zaistniałej sytuacji i z wyrażenia „punktu zwrotnego” może prowadzić do głębokich zmian w ortopraksji życia kościelnego w Niemczech, to należy doprecyzować. W każdym razie Franciszek stwierdza, że punkt zwrotny stawia nowe i stare pytania, które pozwalają na dyskurs teoretyczno-prakseologiczny zmierzający do sprostania wyzwaniom dzisiejszych czasów. Z tymi pytaniami zmierzył się on i cały Niemiecki Episkopat podczas wizyty *ad limina*, która odbyła się przed wszczęciem procesu SW, a mianowicie w 2015 roku⁷. W swoim przemówieniu, wygłoszonym 20 listopada tego roku, Franciszek nawiązał do EG II, wyjaśniając istotę nowości w głoszeniu Ewangelii:

Za każdym razem, gdy staramy się powrócić do źródeł i odzyskać pierwotną świeżość Ewangelii, pojawiają się nowe drogi, twórcze metody, inne formy wyrazu, bardziej wymowne znaki, słowa zawierające nowy sens dla dzisiejszego świata.

Można powiedzieć, że Franciszek zachęca do „renesansu” Ewangelii, do poszukiwania nowych kluczy kulturowych opartych na twórczej interpretacji depozytu wiary i dlatego w tym sensie znajdujemy się w punkcie zwrotnym, gdy poszukujemy alternatywnych dróg i form nowej ewangelizacji i katechizacji, które pomogą ludziom młodym i rodzinom z dziećmi odkryć wiarę Kościoła⁸. Franciszek zauważa bowiem ogromną przepaść między tym, co działo się w niemieckim katolicyzmie w latach 60. ubiegłego wieku, kiedy co drugi katolik uczęszczał na Mszę świętą niedzielą, a tym, co dzieje się na początku XXI wieku, gdy liczba uczestników spadła poniżej 10%⁹. Powoduje to troskę papieża

6 Polskie wydanie adhortacji Poznań 2013 (dalej EG).

7 https://www.vatican.va/content/francesco/de/speeches/2015/november/documents/papa-francesco_20151120_adlimina-rep-fed-germania.html (30.06.2023).

8 Por. tamże, przemówienie nie ma struktury punktowej.

9 Zob. tamże.

o pastoralną zmianę kursu (*pastorale Neuausrichtung*), emanującą z wyboru misyjnego, który ze swej natury nie może tolerować postawy zachowawczej i braku nadziei:

Marzę o wyborze misyjnym, zdolnym przemienić wszystko, aby zwyczajnie, style, rozkład zajęć, język i wszystkie struktury kościelne stały się odpowiednim kanałem bardziej do ewangelizowania dzisiejszego świata niż do zachowania stanu rzeczy. Reformę struktur, wymagającą odnowy duszpasterskiej, można zrozumieć jedynie w tym sensie: należy sprawić, by stały się one wszystkie bardziej misyjne, by duszpasterstwo zwyczajne we wszystkich swych formach rozszerzało swój zasięg i było bardziej otwarte, by doprowadziło zaangażowanych w nie ludzi do przyjęcia stałej postawy „wyjścia” i w ten sposób sprzyjało udzieleniu pozytywnej odpowiedzi ze strony tych wszystkich, którym Jezus ofiaruje swoją przyjaźń (EG 27).

Franciszek eksplikuje w tym fragmencie rzecz niesłychanie ważną, mówiąc, że zwyczajne duszpasterstwo, obok działań ruchów, stowarzyszeń nowoewangelizacyjnych, ma wznieść się na wyższy poziom otwartości i gotowości do wychodzenia z inicjatywą, a nie do przyjmowania biernej, pozbawionej kreatywności postawy. W przytoczonym przemówieniu Franciszek eksponuje również postawę wolontariatu jako antidotum na postępującą instytucjonalizację Kościoła, którą nazywa swoistym rodzajem nowego pelagianizmu, według którego wszystko miałoby zależeć od perfekcyjnie działającej administracji czy strukturalnego aparatu¹⁰.

Franciszek w swoim okolicznościowym liście dotyczącym SW nie deprecjonuje dobrze działającej struktury Kościoła w Niemczech, zauważa pozytywną sieć powiązań różnych instytucji, stowarzyszeń, ruchów, szkół, uczelni, placówek charytatywnych, szpitali czy ośrodków pomocy społecznej, które przez wieki zdawały pozytywnie egzamin z odpowiedzialności w niesieniu miłości, płynącej i działającej z wiary. Kościół katolicki w Niemczech zrodził też przez wieki wielkie postacie świętych, teologów i duszpasterzy, których świadectwo życia i dzieła nie utraciło na aktualności, wręcz przeciwnie, odkrywani na nowo, przeżywają „odrodzenie” w świadomości współczesnych ludzi, którzy mogą twórczo aplikować ich świadectwo do własnego życia¹¹. Rozeznanie stanu faktycznego w Niemczech nie napawa jednak entuzjazmem; obecna diagnoza Franciszka potwierdza jego słowa z 2015 roku, gdy cytował stwierdzenie Benedykta XVI o szerokiej rzeszy ludzi w Niemczech Wschodnich, którzy nie są ochrzczeni, nie mają socjalizacji kościelnej czy w ogóle nie znają Chrystusa. Wszelkie próby poprawienia tej sytuacji spotykają się dlatego obecnie z uznaniem Franciszka, choć trzeba dodać, że propozycję SW traktuje on ze znakami zapytania co do konkretnych pomysłów i jej dalszego rozwoju oraz zaznacza, że ten nowy proces synodalny musi być poddany głębszej analizie. Papież w VGD nie wskazuje jeszcze na to, że ma zamiar podjąć tematykę synodalności w wymiarze powszechnym, np. przez zwołanie synodu biskupów, natomiast uwydatnia

¹⁰ Por. tamże.

¹¹ Zob. VGD 1.

zamiar rekapitulacji swoich idei dotyczących synodalności zawartych w konstytucji apostołskiej o synodzie biskupów *Episcopalis communio* z 15 września 2018 roku¹². Ciekawe jest to, że Franciszek w swoim liście nie odnosi się do głównego motywu genezy SW, jakim były nadużycia władzy natury seksualnej w Kościele katolickim w Niemczech, przedstawione w raporcie MHG. Papieżowi zależy przede wszystkim na eksplanacji zasad podążania wspólną drogą, *synodos*, konieczną zarówno dla Kościoła powszechnego, jak i każdego Kościoła partykularnego, zmierzającą ku nawróceniu i odnowie. Ta idea została też podjęta w statucie SW¹³.

Analizując dalej papieską eksplikację sytuacji w Niemczech, warto zauważyć, że Franciszek kilkakrotnie podkreśla, iż będzie bacznie przyglądać się temu, co proces SW będzie wносить do wyjścia z kryzysu, jak się będzie rozwijał i co w sumie przyniesie. Franciszkowa otwartość jest połączona z troską o to, aby Kościół w Niemczech podjął właściwą drogę wspólnego pielgrzymowania, która ze względu na nowość i oryginalność tego procesu wymaga ukierunkowania na to, co dzisiaj Duch Święty mówi do Kościoła powszechnego i wspólnot lokalnych¹⁴. Franciszek wyraża też obawę, że wypracowane schematy i przyjęte mechanizmy swoistej inżynierii duszpasterskiej mogą spowodować, iż misja *aggiornamento* Kościoła zakończy się tym, że w modelu teoretycznym będzie on wyobcowany z teraźniejszości ludzkiej lub popadnie w samozadowolenie. Nawet wyrafinowane argumenty, analizy i teoretyczne rozwiązania nie pomogą, wręcz przeciwnie, mogą utrudniać zbliżenie do realnych potrzeb członków wspólnoty Kościoła. Mówiąc obrazowo, „funkcjonariusze” Kościoła nie powinni ulegać pokusie, że wszystko, co wymyślą ma być automatycznie przyjęte przez Lud Boży. Franciszek zaleca więc wsłuchiwanie się w głos i oczekiwanie „bazy” Kościoła, a nie narzucania jej rozwiązań dla niej obcych, co będzie skutkowało jeszcze większym oddaleniem się od zwykającego do naśladowania Chrystusa¹⁵. Poza tym prosi on o to, by nie pozostać w syndromie idealizacji przeszłości i chęci pozostania w niej, lecz żeby przyjąć konkretną dzisiejszą sytuację, starając się jej nie banalizować ani się jej nie bać, wychodząc z pasywności

12 https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_constitutions/documents/papa-francesco_costituzione-ap_20180915_episcopalis-communio.html (30.06.2023).

13 *Satzung des Synodalen Weges, Präambel*, <https://www.synodalerweg.de/dokumente-reden-und-beitraege#c4376> (30.06.2023): „Die katholische Kirche in Deutschland macht sich auf einen Weg der Umkehr und der Erneuerung. Wir stellen uns der schweren Krise, die unsere Kirche, insbesondere durch den Missbrauchsskandal, tief erschüttert. Wir setzen auf das große Engagement aller, die in der Kirche aktiv mitarbeiten”.

14 Zob. VGD 3: „Um dieser Situation zu begegnen, haben Eure Bischöfe einen synodalen Weg vorgeschlagen. Was dieser konkret bedeutet und wie er sich entwickelt, wird sicherlich noch tiefer in Betracht gezogen werden müssen“.

15 Por. VGD 4: „In diesem Sinne kann man bei aller ernsthaften und unvermeidlichen Reflexion leicht in subtile Versuchungen geraten, denen man, meines Erachtens, besondere Aufmerksamkeit schenken und deshalb Vorsicht walten lassen sollte, da sie uns, alles andere als hilfreich für einen gemeinsamen Weg, in vorgefassten Schemata und Mechanismen festhalten, die in einer Entfremdung oder einer Beschränkung unserer Mission enden. Mehr noch kommt als erschwerender Umstand hinzu:

i rezygnacji. To, co obumiera we wspólnotach parafialnych, wymaga przede wszystkim ewangelizacji i przyjęcia mocy działającego Pana, a nie stawiania przede wszystkim na zmiany strukturalne, funkcjonalne czy organizacyjne¹⁶. Właśnie propagowanie tylko zmian organizacyjnych nazywa papież nowym rodzajem pelagializmu, podkreślając, że mówił to już biskupom niemieckim przy okazji wizyty *ad limina* w 2015 roku¹⁷. Powtórzenie tej myśli po raz kolejny jest na pewno mocnym akcentem w analizie tego, co się dzieje obecnie w Kościele katolickim w Niemczech. Myślenie o Kościele w duchu pelagiańskim prowadzi do zachwiania równowagi pomiędzy misyjną działalnością Kościoła a jego troską o strukturę, jakby te miały decydujące znaczenie w jego rozwoju. Franciszek eksplikuje ponadto bardzo ważną myśl, że „modernizacja” Kościoła nie ma polegać na stworzeniu bardzo dobrej funkcjonalnej struktury. Istotą reformy Kościoła jest ukazanie „duszy” Kościoła i twórczy przekaz Ewangelii, umożliwiający zrozumienie, że Dobra Nowina jest dla wszystkich ludzi wszelkich epok¹⁸. Papież mówiąc o Ewangelii przywołuje myśl o nowej ewangelizacji, którą definiuje pokazując przede wszystkim, czym ona nie jest. Franciszek odrzuca zwłaszcza traktowanie ewangelizacji jako taktyki kościelnych działań i prób nowego pozycjonowania się Kościoła w społeczeństwach świata. Skupienie się na skutecznej taktyce bez rozumienia i twórczej interpretacji Ewangelii dla zmieniającej się rzeczywistości i świadomości religijnej staje się ostatecznie kontraproduktywne wobec ducha misyjnego Kościoła. Nowe pozycjonowanie Kościoła nie powinno ulegać pokusie zdobyczy terytorialnych czy społecznych, nie powinno też dokonywać retuszy, których istotą będzie dopasowanie się do ducha czasu, opisanego przez Hegla. Kościół nie powinien też powracać do rozwiązań praktycznych, które miały sens we wcześniejszych epokach. Ewangelia jest zawsze taka sama,

Wenn wir uns dieser Versuchungen nicht bewusst sind, enden wir leicht in einer komplizierten Reihe von Argumentationen, Analysen und Lösungen mit keiner anderen Wirkung, als uns von der wirklichen und täglichen Begegnung mit dem treuen Volk und dem Herrn fernzuzhalten“.

- 16 Papież Franciszek odwołuje się w VGD 3 do myśli Y. Congara, że wszystko wymaga procesu dojrzewania i współpracy całego Ludu Bożego oraz unikania nietrwiałych rozwiązań. Zob. również VGD 5: „Die derzeitige Situation anzunehmen und sie zu ertragen, impliziert nicht Passivität oder Resignation und noch weniger Fahrlässigkeit; sie ist im Gegenteil eine Einladung, sich dem zu stellen, was in uns und in unseren Gemeinden abgestorben ist, was der Evangelisierung und der Heimsuchung durch den Herrn bedarf. Das aber verlangt Mut, denn, wessen wir bedürfen, ist viel mehr als ein struktureller, organisatorischer oder funktionaler Wandel“.
- 17 Franziskus, *Ansprache bei der aus Anlass des Ad-limina-Besuchs gewährten Audienz für die deutschen Bischöfe, Rom 20. November 2015*: „Es handelt sich um eine Art neuen Pelagianismus, der dazu führt, unser Vertrauen auf die Verwaltung zu setzen, auf den perfekten Apparat. Eine übertriebene Zentralisierung kompliziert aber das Leben der Kirche und ihre missionarische Dynamik, anstatt ihr zu helfen (vgl. *Evangelii gaudium*, 32)“.
- 18 Zob. VGD 5: „So käme man vielleicht zu einem gut strukturierten und funktionierenden, ja sogar »modernisierten« kirchlichen Organismus; er bliebe jedoch ohne Seele und ohne die Frische des Evangeliums“.

natomiast twórcza implementacja jej myśli ma prowadzić do uwzględnienia oczekiwań danego czasu czy epoki, a nie do idealizacji przeszłości, co wielokrotnie podkreśla Franciszek¹⁹.

Podsumowując myśli zawarte w okolicznościowym liście Franciszka do Kościoła katolickiego w Niemczech, trzeba potwierdzić, że papież poszukuje sposobu na przekazanie decydom próbującym dokonywać reform, że próba rozdzielania poziomu horyzontalnego od wertykalnego w chrześcijaństwie prowadzi do jednostronnej, płytkiej i powierzchownej reformy wspólnoty Kościoła partykularnego. H. Küng w swojej książce pokazuje istotę radykalizmu naśladowania Chrystusa i podkreśla, że chrześcijaństwo ma być humanistyczne w swoim wymiarze ludzkim, jednak nie jest to dowolna forma humanizmu, lecz humanizm radykalny, którego głównym odnośnikiem jest Jezus Chrystus. Życie i nauczanie Chrystusa pokazują nie tylko dążenie do ludzkiej eudajmonologii, lecz również zdolność do afirmacji tego, co jest naznaczone cierpieniem, winą, brakiem sensu czy śmiercią. Ważne jest dlatego poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, na czym ma polegać droga nawrócenia i odnowy Kościoła, co jest głównym Franciszkowym postulatem dotyczącym synodalności²⁰.

2. Dialog dykasteriów Stolicy Apostolskiej z członkami SW

Reakcje Stolicy Apostolskiej na cały proces, przebieg i przyjęte dokumenty zgromadzenia plenarnego SW są adekwatne do stwierdzenia Franciszka w VGD 3, że to, co konkretnie ma oznaczać proces synodalny w Niemczech, musi być dogłębnie i dynamicznie analizowane i opisywane. Oprócz dlatego uwag do przesłanej propozycji statutu SW, organy Stolicy Apostolskiej nie podjęły szczególnych działań czy rozstrzygnięć antycypacyjnych, oczekując na przyjęcie ostatecznych dokumentów synodalnych. Pierwsza reakcja nastąpiła 21 lipca 2022 roku, gdy Stolica Apostolska wydała deklarację w języku włoskim i niemieckim jako reakcję na przyjęty dokument, dotyczący wyboru biskupa diecezjalnego

19 Zob. VGD 7: „Die so gelebte Evangelisierung ist keine Taktik kirchlicher Neupositionierung in der Welt von heute, oder kein Akt der Eroberung, der Dominanz oder territorialen Erweiterung; sie ist keine »Retusche«, die die Kirche an den Zeitgeist anpasst, sie aber ihre Originalität und ihre prophetische Sendung verlieren lässt. Auch bedeutet Evangelisierung nicht den Versuch, Gewohnheiten und Praktiken zurückzugewinnen, die in anderen kulturellen Zusammenhängen einen Sinn ergaben“.

20 Por. H. Küng, *Jesus*, München–Zürich 2013, s. 299: „Christen sind nicht weniger Humanisten als alle Humanisten. Aber sie sehen das Menschliche, das wahrhaft Menschliche, das Humane, sie sehen den Menschen und seinen Gott, sehen Humanität, Freiheit, Gerechtigkeit, Leben, Liebe, Frieden, Sinn von diesem Jesus her, der für sie der konkret Maßgebende, der Christus ist. Von ihm her meinen sie nicht einen beliebigen Humanismus vertreten zu können, der einfach alles Wahre, Gute, Schöne und Menschliche bejaht. Sondern einen wahrhaft radikalen Humanismus, der auch das Unwahre, Ungute, Unschöne und Unmenschliche zu integrieren und zu bewältigen vermag: nicht nur alles Positive, sondern auch – und hier entscheidet sich, was ein Humanismus taugt - alles Negative, selbst Leiden, Schuld, Tod, Sinnlosigkeit“.

w Kościele katolickim w Niemczech²¹. W deklaracji tej bardzo mocno podkreślono wolność Ludu Bożego oraz wolność wykonywania urzędu przez biskupa diecezjalnego, ze wskazaniem, że obie wolności muszą być zagwarantowane, aby żadne gremium, jak np. SW, bez uzyskania ostatecznej aprobaty Stolicy Apostolskiej nie uważało swoich rozstrzygnięć za zobowiązujące dla Kościoła partykularnego. W dokumencie uwypuklono także, że żadne propozycje nowych form rządzenia ani żadne rozstrzygnięcia w kwestii wiary i moralności dokonane przez SW nie mogą być nakazane żadnemu biskupowi czy wiernym w Niemczech. Innymi słowy, Kościół partykularny w Niemczech podejmując przez SW wszelkie rozstrzygnięcia niezaakceptowane przez Stolicę Apostolską, uderza we wspólnotę i jedność Kościoła powszechnego. W deklaracji zacytowano fragment VGD, w którym Franciszek podkreśla relację zwrotną między Kościołem powszechnym a Kościołami partykularnymi, która powinna być oparta na zasadzie jedności i komplementarności, gdyż Kościoły partykularne żyją w i z Kościoła powszechnego (*in und aus*). Gdy nie ma tej organicznej jedności, wtedy grozi im osłabienie, niszczenie, a nawet śmierć. Relacja ta biegnie też oczywiście w drugą stronę, gdyż Kościół powszechny żyje w i z Kościołów partykularnych. Te relacje można porównać do żywego organizmu, który wymaga holistycznej zasady. To samo ma się z Ciałem Mistycznym Chrystusa, jakim jest Kościół, budowany przez wspólnotę wszystkich wierzących, czerpiących łaskę z tego samego źródła. Po raz pierwszy pada też ze Stolicy Apostolskiej prośba, aby dokonać synergii pomiędzy SW a pracami synodu biskupów o synodalności. W deklaracji mówi się wprost o tym, by rezultaty procesu SW zostały przedstawione zgromadzeniu biskupów, stanowiąc głos w toczącej się dyskusji, natomiast nie wspomina się w niej o tym, że rozstrzygnięcia SW są popierane czy zaakceptowane przez Stolicę Apostolską. W sumie w krótkim tekście tej deklaracji kilka razy wspomina się troskę o jedność Kościoła, która ma być wyrazem wierności Jezusowi Chrystusowi²².

21 Podaję cały tekst deklaracji w języku włoskim, aby umożliwić odniesienie do wagi i formy wyrażenia obaw Stolicy Apostolskiej: „Per tutelare la libertà del popolo di Dio e l'esercizio del ministero episcopale, pare necessario precisare che il «Cammino sinodale» in Germania non ha facoltà di obbligare i Vescovi ed i fedeli ad assumere nuovi modi di governo e nuove impostazioni di dottrina e di morale. Non sarebbe lecito avviare nelle diocesi, prima di un'intesa concordata a livello di Chiesa universale, nuove strutture ufficiali o dottrine, che rappresenterebbero una ferita alla comunione ecclesiale e una minaccia all'unità della Chiesa. Come ricordava il Santo Padre nella lettera al popolo di Dio che è in cammino in Germania: «La Chiesa universale vive in e delle Chiese particolari, così come le Chiese particolari vivono e fioriscono in e dalla Chiesa universale, e se si ritrovano separate dall'intero corpo ecclesiale, si debilitano, marciscono e muoiono. Da qui il bisogno di mantenere sempre viva ed effettiva la comunione con tutto il corpo della Chiesa». Pertanto si auspica che le proposte del Cammino delle Chiese particolari in Germania confluiscono nel percorso sinodale che sta percorrendo la Chiesa universale, per un reciproco arricchimento e una testimonianza di quella unità con la quale il corpo della Chiesa manifesta la sua fedeltà a Cristo Signore”, zob. <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2022/07/21/0550/01133.html> (28.06.2023). Dokument dotyczący wyboru biskupa diecezjalnego wydany przez SW zob. Synodalforum I, *Handlungstext Einbeziehung der Gläubigen in die Bestellung des Diözesanbischofs*, www.synodalerweg.pl (28.07.2023).

22 Por. *Dichiarazione della Santa Sede*, 21.07.2022, <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2022/07/21/0550/01133.html> (28.06.2023).

Kolejnym faktem wzajemnych reakcji na dalsze dokumenty i prace wydane przez SW jest list Stolicy Apostolskiej podpisany przez kardynałów Pietro Parolina, Luis Francisco Ladarię Ferrera SJ i Marca Ouelleta datowany na 16 stycznia 2023 roku i skierowany do przewodniczącego Konferencji Episkopatu Niemiec bpa Georga Bätzinga. List ten jest bezpośrednią reakcją na dokument *Synodalität nachhaltig stärken: Ein Synodaler Rat für die katholische Kirche in Deutschland*, przyjęty przez SW 10 września 2022 roku. Ów dokument potwierdził plany SW, że po zakończeniu prac plenarnych dalszy proces synodalny ma przejąć Synodaler Rat (Rada synodalna, dalej skrót z jęz. niem. SR) na poziomie całego Kościoła katolickiego w Niemczech, a w konsekwencji odpowiednio do wszystkich struktur mają powstać synodalne rady diecezjalne oraz parafialne. Rada synodalna w Niemczech powinna powstać najpóźniej do marca 2026 roku, ale by ją stworzyć i przygotować do działania, powinna w okresie przejściowym powstać komisja synodalna, która ma się składać z 74 członków, w tym 27 biskupów diecezjalnych, 27 osób wybranych przez ZdK oraz 20 osób wybranych przez zgromadzenie plenarne SW. Zgromadzenie plenarne SW wyznaczyło SR wiele zadań, wśród których na pierwszym miejscu wyeksponowano konsultacje i podejmowanie decyzji dotyczących dalszego miejsca i rozwoju Kościoła w społeczeństwie niemieckim. Chodzi przede wszystkim o rozstrzygnięcia dotyczące planów duszpasterskich, kwestii finansowych i gospodarczych, które powinny być wdrażane na poziomie ponaddiecezjalnym, ponieważ wykraczają poza kompetencje diecezji²³. Po uchwaleniu tego dokumentu przez SW niektórzy biskupi diecezjalni prowincji bawarskiej skierowali zapytanie do Stolicy Apostolskiej, czy muszą uczestniczyć w pracach przygotowawczej komisji synodalnej, a następnie w SR. To wszystko wywołało reakcję Stolicy Apostolskiej w postaci wyżej wymienionego listu z początku 2023 roku, który otrzymał osobistą aprobatę papieża Franciszka²⁴. Trzej kardynałowie stwierdzili, że żaden z biskupów diecezjalnych w Niemczech nie jest zobowiązany do uczestniczenia w pracach przygotowawczej komisji synodalnej, a następnie działaniach w SR. Poza tym podkreślili, że ani SW, ani SR, ani DBK nie mają kompetencji legislacyjnych do powołania SR na poziomie krajowym, diecezjalnym czy parafialnym, wyrażając obawy, że SR stanie się organem stojącym ponad DBK oraz ponad kompetencjami biskupów diecezjalnych²⁵.

23 Synodalforum I, *Synodalität nachhaltig stärken: Ein Synodaler Rat für die katholische Kirche in Deutschland*, <https://www.synodalerweg.de/dokumente-reden-und-beitraege#c5414> (28.06.2023).

24 Staatssekretariat des Apostolischen Stuhles, *Brief an Bischof Georg Bätzing (16. Januar 2023)*, <https://www.dbk.de/katholische-kirche/vatikan/korrespondenz-vatikan-bischofskonferenz> (29.06.2023).

25 Tamże: „Über die Entscheidung hinaus, welche die einzelnen Bischöfe im Hinblick auf eine eventuelle Teilnahme am »Synodalen Ausschuss« treffen werden, und im Sinne der obigen Überlegungen möchten wir klarstellen, dass weder der Synodale Weg noch ein von ihm eingesetztes Organ noch eine Bischofskonferenz die Kompetenz haben, den »Synodalen Rat« auf nationaler, diözesaner oder pfarrlicher Ebene einzurichten”.

W odpowiedzi na list kardynałów, przewodniczący DBK bp G. Bätzing wysłał w imieniu swoim i niemieckiego episkopatu stanowisko odnoszące się do zaleceń Stolicy Apostolskiej. W liście z 23 lutego 2023 roku potwierdził, że wszelkie postulaty i zastrzeżenia ze strony Stolicy Apostolskiej dotyczące tworzenia SR DBK bierze pod uwagę i głęboko analizuje. Zdaniem przewodniczącego DBK, sama chęć powołania na obecnym etapie komisji synodalnej, mającej charakter przejściowy i ustalającej ramy powołania i działania przyszłej SR, sygnalizuje, że konieczne są dodatkowe analizy pokazujące, na czym ma polegać proces synodalności w Kościele katolickim w Niemczech. Biskupi niemieccy w odpowiedzialności za swoje diecezje nie zgodzili się bowiem na utworzenie bezpośrednio po SW gremium SR, a jak już wspomniano, niektórzy z nich wyrazili wątpliwość co do swego udziału w obradach przygotowawczej komisji synodalnej. Autor listu wyraża nadzieję, że kolejne posiedzenia plenarne DBK pozwolą na poszukiwanie rozwiązań i konsensusu, który zaakceptują wszyscy członkowie Episkopatu Niemiec. Wsparciem dla tego stanowiska są też doświadczenia bp. G. Bätzinga, które zyskał podczas obrad fazy kontynentalnej Synodu Biskupów o synodalności w Pradze²⁶.

Konkludując, należy zauważyć, że plany pierwszych obrad przygotowawczej komisji synodalnej dla stworzenia SR dla Kościoła katolickiego w Niemczech, które mają się odbyć w Essen (10–11.11.2023 r.) będą kolejnym powodem do intensywnego dialogu pomiędzy Kościołem partykularnym w Niemczech a Stolicą Apostolską.

Podsumowanie

W dialogu pomiędzy Stolicą Apostolską a Kościołem katolickim w Niemczech dotyczącym SW zauważa się troskę o dobro wspólnoty Kościoła. Na pewno trwanie w tym dialogu oraz rozmowy na poziomie dykasteriów Stolicy Apostolskiej i DBK są rozwiązaniem, które pozwala na żywy kontakt pomiędzy Kościołem partykularnym a powszechnym. W trakcie procesu SW i po jego zakończeniu zauważono, że podjęte przez Kościół katolicki w Niemczech działania synodalne mają na obecnym etapie trudności z synergią z trwającym synodem biskupów o synodalności. W korespondencji między DBK a Stolicą Apostolską z jednej strony dostrzega się przypominanie o konieczności *recognitio* wszelkich rozstrzygnięć Kościoła partykularnego przez urzędy Stolicy Apostolskiej, aby miały one charakter zobowiązujący. Z drugiej strony dostrzega się dążenie przedstawicieli Kościoła katolickiego w Niemczech do dalszego rozwoju synodalności zainicjowanej przez SW. Planowane na listopad 2023 roku w Essen pierwsze spotkanie przygotowawczej komisji synodalnej pokaże zapewne, jakie cele stawia sobie i jak chce je zrealizować Kościół partykularny w Niemczech.

26 Vorsitzende der deutschen Bischofskonferenz, *Brief an Herren Pietro Kardinal Parolin Luis Francisco Kardinal Ladaria Ferrer SJ Marc Kardinal Ouellet* (23. Februar 2023), <https://www.dbk.de/katholische-kirche/vatikan/korrespondenz-vatikan-bischofskonferenz> (29.06.2023).

Bibliografia

- Chojnacki G., „Droga Synodalna” w Niemczech w dobie koronawirusa. Bilans roczny, „Studia Paradyskie” 31 (2021), s. 9–19.
- Chojnacki G., *Konteksty i implikacje III Sesji Plenarnej „Der synodale Weg” we Frankfurcie nad Menem, 3–5.02.2022 roku*, „Studia Paradyskie” 32 (2022), s. 9–18, DOI: 10.18276/sp.2022.32-01.
- Chojnacki G., „Synodaler Weg” Kościoła katolickiego w Niemczech: geneza i pierwszy etap, [w:] *O Kościele Jezusa Chrystusa – dzisiaj. Księga pamiątkowa dedykowana księdzu Doktorowi Wojciechowi Wójtowiczowi*, red. E. Sienkiewicz, Koszalin–Poznań 2020, s. 83–93.
- Dichiarazione della Santa Sede, 21.07.2022*, <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2022/07/21/0550/01133.html> (28.06.2023).
- Franziskus, *Ansprache bei der aus Anlass des Ad-limina-Besuchs gewährten Audienz für die deutschen Bischöfe, Rom 20. November 2015*, https://www.vatican.va/content/francesco/de/speeches/2015/november/documents/papa-francesco_20151120_adlimina-rep-fed-germania.html (30.06.2023).
- Franciszek, *Konstytucja apostolska o synodzie biskupów Episcopalis communio*, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_constitutions/documents/papa-francesco_costituzione-ap_20180915_episcopalis-communio.html (30.06.2023).
- Küng H., *Jesus*, München–Zürich 2013.
- Satzung des Synodalen Weges, Präambel*, <https://www.synodalerweg.de/dokumente-reden-und-beitraege#c4376> (30.06.2023).
- Staatssekretariat des Apostolischen Stuhles, *Brief an Bischof Georg Bätzing (16. Januar 2023)*, <https://www.dbk.de/katholische-kirche/vatikan/korrespondenz-vatikan-bischofskonferenz> (29.06.2023).
- Synodalforum I, *Handlungstext Einbeziehung der Gläubigen in die Bestellung des Diözesanbischofs*, www.synodalerweg.pl (28.07.2023).
- Synodalforum I, *Synodalität nachhaltig stärken: Ein Synodaler Rat für die katholische Kirche in Deutschland*, <https://www.synodalerweg.de/dokumente-reden-und-beitraege#c5414> (28.06.2023).
- Vorsitzende der deutschen Bischofskonferenz, *Brief an Herren Pietro Kardinal Parolin Luis Francisco Kardinal Ladaria Ferrer SJ Marc Kardinal Ouellet (23.02.2023)*, <https://www.dbk.de/katholische-kirche/vatikan/korrespondenz-vatikan-bischofskonferenz> (29.06.2023).

CYTOWANIE

G. Chojnacki, *Relacje zwrotne pomiędzy Stolicą Apostolską a Drogą Synodalną w Niemczech*, *Studia Paradyskie* 33 (2023), s. 21–33, DOI: 10.18276/sp.2023.33-02.